

תאריך עדכון: 04/2018

תורתם ההגותית של חכמי חברון

מס' הקורס : 30156/01

מרצה : ד"ר י. הרשקוביץ

סוג הקורס: הרצאה

שנת הלימודים : תשע"ט

סמסטר : ב

היקף שעות : 1 ש"ש

אתר הקורס באינטרנט:

א. מטרות הקורס ותוצרי למידה (מטרות על / מטרות ספציפיות):
מטרת על:

1. הסטודנטים יכירו את ייחודיותם של חכמי חברון, והאקלים התרבותי שנוצר בעיר במאות השנים האחרונות.

מטרות ספציפיות:

1. הסטודנטים יכירו את הדמויות החשובות בעולם התורה והמחשבה החברוני.

2. הסטודנטים יעמדו על התמורות ההיסטוריות שהתחוללו בישוב היהודי בחברון לאורך

הדורות, והשפעתם על ההתפתחות של עולם המחשבה במקום.

3. הסטודנטים יכירו את המגמות הרעיוניות שאפיינו את ההוגים יושבי העיר חברון, בדגש על חשיבה קבלית ויצירה הלכתית.

4. הסטודנטים יקבלו מושג עמוק של השפעתם של הוגי העיר חברון על התרבות היהודית בעת החדשה.

תוצרי הלמידה:

1. הבנת מרכזיותם של חכמי חברון, שטרם הוכרה כראוי בעולם המחקר.

2. הבנת המורכבות של ישוב שנוצר בעקבות כמה גלי עלייה, ממחוזות גיאוגרפיים ותרבותיים שונים בתכלית.

3. הבנת ההשפעה של מצוקה כלכלית ורדיפה פוליטית על התפתחות רעיונית ותרבותית.

ב. תוכן הקורס:

רציונל: רבים רואים בעיר חברון מעוז של סכסוך פוליטי וגיאוגרפי מתמשך, ואת הזווית היהודית של העיר מזהים עם הטבח של ערביי העיר ביהודיה בתרפ"ט, טבח שגרם בפועל להפסקת ההתיישבות היהודית במקום, ולאחר מכן עם הטבח שביצע ברוך גולדשטיין במערת המכפלה בשנת תשנ"ד. מיותר לציין שזו הסתכלות שמתמצתת את המקום לרגעי אלימות ומוות, ומתעלמת מהעובדה שחברון משכה אליה במשך מאות שנים יוצרים תורניים רמי מעלה, שהשפיעו השפעה גדולה על התרבות היהודית בארץ ישראל ומחוצה לה. במהלך הקורס נסקור את מפעלם ותרומתם של הוגים אלה, החל מהמאה ה-16 ועד המאה העשרים.

מהלך השיעורים: השיעורים יועברו בשילוב עם טכנולוגיות מתקדמות, בתצורה של למידה פעילה על המסך, מתוך שימת דגש על מאגרי מידע ביהדות (hebrewbooks), אוצר החכמה, פרויקט השו"ת) ומאגרי מידע אקדמיים. בכך יקבלו הסטודנטים, בנוסף לתכני הלימוד הפרונטאליים, כלים לאיתור, ניתוח ועיבוד מידע זמין במרשתת, וניצול נכון של משאבים אינטלקטואליים.

תכנית הוראה מפורטת לכל השיעורים:

מס' השיעור	נושא השיעור	קריאה נדרשת	הערות
1	דמותה של חברון בתנ"ך ואצל חז"ל	שפירא, גרוספלד	
2	הישוב היהודי לאחר גירוש ספרד, מפעלם של ר' מלכיאל אשכנזי, ר' אליהו די-וידאש ור' שלמה עדני	פיינטוך, מלמד, לייכטר	
3	ר' אליעזר בר ארחא ור' אברהם אזולאי, כתבי רמ"ק וכתבי האר"י	תשבי	
4	ר' אברהם קונקי, ר' אברהם ישראל זאבי, אתגר השבתאות		
5	ר' מרדכי רובין, רא"ג קיטוב, ר' אהרן אלפנדרי וחכמי המאה ה-18		
6	ר' שלמה מטולצין, ר' יהודה ביבאס, ר' אליהו מני, החר"י"ף, המאה ה-19	ישראל	

	אטלן,	המדרגה השביעית ומקומה של מערת המכפלה בתודעה היהודית בגולה	7
	שרון	מ"פורים איבראהים" ל"פורים טאקה", חיים בצל רדיפות פאשה ואל-רחמאן	8
	מלאכי	חברון וחזיונות נבואיים בעת החדשה	9
		הרב חזקיהו מדיני, ואנציקלופדיית שדי חמ"ד	10
	אלמכיאס, ספיר, אשכנזי	הדור האחרון של רבני חברון: הרב סלימאן מני, הרב חנוך חסון, ר' יעקב יוסף סלונים, ר' מאיר שמואל קסטל	11
		ישיבת תורת אמת- חב"ד	12
		ישיבת סלבודקה- חברון"	13

ג. דרישות קדם:

אין.

ד. חובות / דרישות / מטלות:

נוכחות חובה. דרישת קדם לגישה למבחן – 85% נוכחות. דרישות הקורס – מבחן בסוף הסמסטר.

ה. מרכיבי הציון הסופי:

מבחן – 100%.

ו. ביבליוגרפיה:

חובה

1. אליהו אטלן, "700 שנות גזרת 'המדרגה השביעית' ", כנס מחקרי חברון ג (תשע"ג), 67-58.

2. יורם אלמכיאס, "מסעות הנוער לחברון עד תש"ח", מחקרי יהודה ושומרון כא (תשע"ב), עמ' 295-306.
3. עופר אשכנזי, "ציוני אבל לא יהודי לאומי": אלברט איינשטיין ו'ברית שלום' נוכח מאורעות תרפ"ט", בתוך: עדי גורדון, 'ברית שלום' והציונות הדו-לאומית, ירושלים תשס"ט, 123-148.
4. יעל ישראל, "דת, לאומיות ובשורה חדשה: הרב ד"ר יהודה אריה ליאון ביבאס מבשר הציונות", בתוך: אסף ידידיה (עורך), עת לחננה, ירושלים תשע"ד, עמ' 50-69.
5. יוסף לייכטר, "מצפת לחברון: על מעברם של חכמים מצפת לחברון במאה השש-עשרה", כנס מחקרי חברון א (תשע"ב), עמ' 48-53.
6. אליעזר רפאל מלאכי, "בית הכנסת של אברהם אבינו", בתוך: אלחנן ריינר וחגי בן-שמאי (עורכים), מנגד תראה: אסופה ממאמרי א"ר מלאכי בענייני ארץ-ישראל, ירושלים תשס"א, עמ' 511-517.
7. יצחק ספיר, "הרב יעקב יוסף סלונים", כנס מחקרי חברון ה (תשע"ה), עמ' 65-75.
8. נתן שור, "תולדות הקהילה היהודית בחברון: ממסעי הצלב ועד למאורעות תרפ"ט", אריאל 70-68 (תש"ן), עמ' 99-145.
9. משה שרון, "חברון תחת שלטון האסלאם", אריאל 199 (תשע"ב), עמ' 79-90.
10. ישעיה תשבי, "יחסו של ר' אברהם אזולאי לקבלת הרמ"ק ולקבלת האר"י", ספונות טז (תש"ם), עמ' 191-203.
11. Bernard Grossfeld, "Hebron: A History of the Second Holiest City of the Jewish People - 3800 bc to the Present," *The Solomon Goldman Lectures 7* (1999), 49-65.
12. Anita Shapira, "The Bible and Israeli Identity," *AJS Review* 28 (2004), 11-42.

רשות

1. יוסף אביבי, קבלת האר"י, ג' חלקים, ירושלים תשס"ח. (על ר' אברהם אזולאי, ר' אליהו די-וידאש, ור' מלכיאל אשכנזי).
2. יורם אלמכיאס, "הכל תלוי במזל...": סיפורם של ספרי התורה העתיקים מחברון", כנס מחקרי חברון ו (תשע"ז), עמ' 174-202.
3. עזריאל באב"ד, "ספר 'כסא אליהו': (דפוס ירושלים תרכ"ה)", ישורון לה (תשע"ז), עמ' תתעה-תתפ.
4. מיכל בן-יעקב, "על היישוב היהודי בחברון במאה ה-19 ומדוע לא יישבו בו יהודים מערבים (יהודי צפון אפריקה)?" כנס מחקרי חברון ב (תשע"ג), עמ' 86-100.
5. דוד בן-נאה, "ר' חיים חזקיה מדיני, פוסק ומחנך ספרדי בעידן של תמורות", מים מדליו (תשנ"ו), עמ' 209-221.
6. גרשון בר-כוכבא, "הרא"ם (רבי אליהו מני) - אישיותו, דמותו ופועלו", כנס מחקרי חברון ד (תשע"ה), עמ' 45-63.

7. משה הלל, "כינוס חכמים: קובץ הגהות חכמי הדורות על ספר דרך עץ חיים למהרח"ו מאת רבי אליהו מני", קובץ מן הגנוזים ז (תשע"ו), עמי רלא-רפז.
8. ברכה ז"ק, "למקורותיו של ספר 'חסד לאברהם' לר' אברהם אזולאי", קרית ספר נו, א (תשמ"א), עמי 164-175.
9. שלמה טיקוצינסקי, "גדלות האדם ו'שפלות האדם' בארץ לא זרועה: ישיבות המוסר 'סלבודקה' ו'נוברדוק' עולות לארץ ישראל, 1925-1935", בתוך: עמנואל אקטס ואחרים (עורכים), חינוך ודת, ירושלים תשע"א, עמי 220-267.
10. תרצה יעקבסון, "מאחורי הקלעים של ישיבת סלבודקה בחברון תרפ"ד-תרפ"ה", כנס מחקרי חברון ג (תשע"ג), עמי 76-113.
11. יהושע פרנקל, "חברון: עיר קודש אסלאמית (634-1099 לסה"נ)", קתדרה 141 (תשע"ב), עמי 27-52.
12. מ' שפירא, "עדת חסידי חב"ד בחברון: תולדותיה ודמותה בשנים תק"פ-תרפ"ט (1820-1929)", בתוך: חיים זאב הירשברג (עורך), ותיקין: מחקרים בתולדות הישוב לזכרו של ר' יוסף יצחק ריבלין, רמת-גן תשל"ה, עמי 67-116.
13. יוסף שרביט, "ראשית הרפואה המודרנית בחברון וחלקם של יהודי אלג'יריה בהקמת הקומה הראשונה של בית הדסה, תרנ"ג", ירושלים וארץ ישראל 6 (תשסח), עמי 89-100.
14. Jerold S. Auerbach, *Hebron Jews: Memory and Conflict in the Land of Israel* (Plymouth, UK: Rowman & Littlefield, 2009).
15. Michael Feige, "Jewish Hebron between past and present: A case of collective memory," *Israel Studies Bulletin* 10, 2 (1995), 5-9.
16. Eitan P. Fishbane, "A Chariot for the Shekhinah: Identity and the Ideal Life in Sixteenth-Century Kabbalah," *Journal of Religious Ethics* 37,3 (2009) 385-418.
17. Shmuel Gourary, "The Story of the United Lubavitcher Yeshivoh," *Jewish Education* 20, 1 (1948), 43-46.
18. Elliot Horowitz, "Speaking to the Dead: Cemetery Prayer in Medieval and Early Modern Jewry," *The Journal of Jewish Thought and Philosophy* 8, 2 (1999), 303-317.